

**Getting a “Handel” on
Incorporating Secular Melodies
into the Tefilla**

בענין שירי חול בתפילה

יהודה ברוך טוכמאן

שבת פרשת עקב

July 31st, 2010

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד ב (1A)

אחר מאי - זמר יוני לא פסק מפומיה.

רש"י מסכת חגיגה דף טו עמוד ב (1B)

זמר יוני לא פסק מביתו - והיה לו להניח בשביל חורבן הבית, דכתיב בשיר לא ישתו יין (ישעיהו כד).

מהרש"א חידושי אגדות מסכת חגיגה דף טו עמוד ב (1C)

אחר מאי זמר יוני לא פסק מפומיה. פרש"י ... ולא הל"ל זמר יוני אלא סתם זמרא לא פסק... כזמרא התם במס' גיטין זמרא מנול דאסור... גם אינו נראה דמשום זמר דלאחר החורבן יהיה נגע בו משום מינות, ונראה דנקט זמר יוני דהיה בו מינות בזמרא גופיה, וכה"ג אמרו בס"פ מרובה דחכמת יונת אסורה וסעמא משום דמשכא למינות, ואהא מייתי שפיר אמרו עליה על אחר כו' הרבה ספרי מינין כו' ר"ל שהיא עמו ספרי מינין אלא כשבא לב"ה היה מכסן בחיקו ושמן מלהראותו בפני תלמידים שהיו בבהמ"ד אבל לסיף מתוך טרדת ל'מנדו שם שכח מלשמרן כשעמד ממקומו שהיה יושב ונפלו מתוך חיקו על הארץ לפני התלמידים שבה"מ:

רמב"ם על משנה אבות פרק א משנה יז (2)

ואני אומר, כי הדיבור יתחלק לפי חיוב תורתנו לחמשה חלקים: מצווה, ואסור, ומאוס, ואהוב, וזמור... ודע, כי השירים המחוברים, באיזו לשון שיהיו, אמנם יבחנו בענייניהם, והם נוהגים מנהג הדיבור, אשר כבר חילקנוהו. ואמנם בארתי זה, אף על פי שהוא מבואר, לפי שראיתי זקנים ואמשי מעלה מאומותיהם, שכאשר יהיו במשנה יין, בחתונה או בזולתה, וירצה אחד לשיר שיר ערבי, אפילו היה ענין זה השיר בשבת הגבורה או הנדיבות - וזה מן החלק האהוב - או בשבת היין, יגנו זה בכל אופן מן הגיטין, ואין מותר אצלם לשומעו. ואם ישיר המשורר שיר מן השירים העבריים - לא יגונה זה, ולא יחשב חמור, עם היות בזה הדיבור מה שהזהיר ממנו, או המאוס, וזו סכלות גמורה, לפי שהדיבור לא יאסר, ויותר, ויאהב, וימאס, ויצווה באמירתו, לפי לשונו, אלא לפי עניינו, שאם יהיה ענין זה השיר מעלה - צריך לאומרו, באיזו לשון שיהיה; ואם יהיה ענינו פחיתות - צריך להניחו, באיזו לשון שיהיה, ולא עוד, אלא שיש אצלי בזה תוספת, שאם יהיו שני שירים שלהם ענין אחד, לעורר כח התאוה ולשבחו ולשמח הנפש בו, והיא פחיתות, וזה מחלק הדיבור המאוס, לפי שהוא יעורר ויזרז למידה פחותה... ויהיה אחד משני השירים עברי, והאחר ערבי או בלשון אחרת - תהיה שמיעת העברי והדיבור בו יותר מאוסה אצל התורה, למעלת הלשון, ושהיא אין ראוי להשתמש בה אלא למעלות, וכל שכן אם יצורף לזה שימוש בפסוק מן התורה או משיר השירים לזאת הכוונה, שאז יצא מחלק המאוס לחלק האסור, המזהיר ממנו, הואיל והתורה אסרה שיעשו מילות הנבואה מיני זמר בפחיתות ובדברים המגונים.

ספר הכוזרי מאמר ב אות טד (3)

חכמת המוסיקא, חשוב באומה שהיא מכבדת הנגונים ומעמדת אותם על הגדולים שבעם, והם בני לוי, מתעסקים בנגונים בבית הנכבד בעתים הנכבדים, ולא הוצרכו להתעסק בצרכי הפרנסה במה שהיו לוקחים מהמעשרות ולא היה להם עסק זולתי המוסיקא. והמלאכה נכבדת אצל בני אדם, כאשר היא בעצמה אינה גרועה ולא פחותה, והעם מחשיבות השרש וזכות הטבע כאשר הם, ומראשיהם במלאכה; דוד ושמואל, ומה תחשוב במוסיקא ההיא יודעים אותה אם לא? אמר הכוזרי: שמה בלי ספק נגמרה ושמה היתה מעוררת הנפשות, כאשר יאמר עליה, שהיא מעתקת את הנפש ממדה אל הפכה, ולא יתכן שתהיה היום בערר ממה שהיתה, מפני ששבה פחותה בהתעסקות בה השפחות והמנוגרים מבני אדם, אך ירדה עם חשיבותה כאשר ירדתם אתם עם חשיבותכם.

תלמוד ירושלמי מסכת סוטה פרק ט דף כד טור ב/ה"א (4)

אבא בר רב ירמיה אמר זקנים משער שבתו, אמר רב חסדא בראשונה היתה אימת סנהדרין עליהן ולא היו אומר' דברי נבלה בשיר אבל עכשיו שאין אימת סנהדרין עליהן, הו' אומר' דברי נבלה בשיר

שו"ת הרמב"ם סימן רכד (5)

... וכבר בארנו בפרוש אבות שאין הבדל בין הדיבורים העבריים לדיבורים הערביים, ואין זה אסור או מותר אלא לפי הענין הכלול באותם הדיבורים, ואליבא דאמת אסור לשמוע דבר טפשות, אפילו יאמר שלא בשירה, ואם מנגנים אותו על כלים, יש כאן שלשה איסורים, איסור שמיעת דבר טפשות ונבלות הפה איסור שמיעת שירה, ר"ל זמרא בפומא, ואיסור שמיעת כלי מיתרים, ואם זה במקום שתיית יין, יש איסור רביעי... ואם המזמרת אשה, יש שם איסור תמישי, לאומרה (ברכות כ"א א') ז"ל קול באשה ערה, ומכל שכן אם היא מזמרת... ומה שאמרו הגאונים ז"ל הוא זמר דברי שירות ותושבחות, כמו שכתב בעל ההלכות ז"ל, אבל חס ושלום להזכיר שירי החול בהם, לא משמעה זאת בישראל לא מן האון ולא מן הדיוס...

ספר חסידים (מרגליות) סימן תשסח (6)

ויזהר מי שיש לו קול נעים שלא יזמר נגונים נכרים כי עבירה היא, ולכך נכרא קולו נעים לשבח בוראו ולא לעבירה

ש"ת הרי"ף סימן רפא (7A)

ש"ץ שמוציא מפיו דברים שאינם הגונים כגון שהוציא מפיו דבר נבלה ומרנו בשירי ישמעאל מסלקין אותו. על כיוצא בו נאמר נתנה עלי בקולה על כן שמתיה.

ספר כלבו סימן קמז (7B)

לרב יצחק בן יעקב אלפסי. ש"ץ שעושה דברים שאינם הגונים כגון שמוציא מפיו דברי נבלות וכיוצא בזה כגון שמרנו בשירי העורב ממחין בידו שלא לעשות כן ואם אינו שומע מסלקין אותו ועליו ועל כמותו נאמר (ירמיה יב. ח) נתנה עלי בקולה על כן שמתיה

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נג (8)

וש"ץ המנבל פיו או שמרנו בשירי הנכרים ממחין בידו שלא לעשות כן, ואם אינו שומע מעבירין אותו (כל בו דף ק"ה ע"ד)

מגן אברהם סימן נג ס"ק לא (9A)

בשירי הנכרים - כלומר בניגון שמנגיניו בו לע"א. ס"ח סי' רל"ח:

ספר חסידים (מרגליות) סימן רלח (9B)

ולא יגנו לפניו זמר נעים פו יגנו הגלח בע"ז שלו אותו נגון, וכל שמנגנים בפניו ע"ז לא יעשה אותו נגון להקב"ה.

ש"ת ב"ח (ישנות) סימן קכז (10)

מה שמזמר' בכתו כוונות בניגוני' שמזמר' בהם בבית תפלתם. נראה שאין אוסר אלא זיוקא באותו בניגונים שהם מיוחד' להעכ"ם מאחר שהוא חוק לע"ז כמו מצבה שאסורה בכל מקום מפני שעשאוה כנעני' חזק לע"ז... דאפילו כתוב באורייתא לא מהני כשעושה חוק לע"ז. כ"ש באותו בניגוני'. אבל אם אינם מיוחד' נראה דאין בזה איסור דבהא ודאי איכא למימר דלא מיניהו גמרינו... וכל שמנגנים בפני ע"ז לא יעשה אותו נגון להקב"ה.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ו עמוד א (11A)

(זכריה ט') והיה כאלף ביהודה ועקרן כיבוי - אלו תראטריות וקרקסיות שבאזום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים

תוספות מסכת מגילה דף ו עמוד א (11B)

טראטריות וקרקסאות - י"מ בתי עבודת כוכבים ומכנה אותן טרטאכ' לשון חרפה. וקרקסאות רוצה לומר בית הכסא בלשון ערב. וקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שם תורה. אלא ודאי לשממה יהא במהרה בימינו. ורוצה לומר בתיים שמתאספים שם לזעוד של עובדי עבודת כוכבים.

מגן אברהם סימן קנד ס"ק יז' (12A)

ובכ"ה כתב בשם הרא"ם ח"א סי' ע"ט דאפי' נעבד בבית ע"א בקבע מותר להתפלל בתוכו. ואפשר דס"ל דמחוב' שאני. ואף על גב דבית דינו כתלוש מ"מ דמי למחובר. וצ"ע בע"א דף מ"ו מ"ז. והכא שאני דלא עבד הבית עצמו

ש"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן מב (12B)

מ"ש מג"א סי' קנ"ד סקי"ז בשם תשו' הרא"ם... כתבתי על הגליון מתוס' מגלה וי"ו ע"א תוס' ד"ה טיאטריות וכו' עכ"ל על הגליון, וא"כ טוב להחמיר בכיוצא בזה

ש"ת שואל ומשיב מהדורה א חלק ג סימן עב (13)

והנה דבר פשוט דכוונת הכה"ג דמותר להתפלל אף בקבע וכשלא הקצה אותו הבית לכך... והנה מ"ש... ראי' מתוס' מגילה דף ז' ד"ה טיאטריות. לפע"ד אין ראייה דיהיה אסור. רק שקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שם תורה. והיינו דעכ"פ ל"ש לומר דהכתוב יבטיח שיהי' בית ד' לרבים וזה הוא גמאי ואטו לא יוכל להיות בתי מדרשות הכשרים. ובאמת לפע"ד גוף קושית התוס' לולא דמסתייגא ה"א דאדרבא לפי שלעתידי כל האומות יהי' כלם שפה ברורה לעבוד ד' לבדו א"כ אדרבא כל בתי ע"ז יהי' לבתי מדרשות שישבחו ד' וכמ"ש הרמב"ם במורה לענין הקרבנות שהדברים לא יתרפאו רק בהפכו ולכך גם כאן הבטיח הש"י שכ"כ יתעקר שם ע"ז עד שאפילו בתי ע"ז יעבדו שם לשם ד'... ולדינא נראה לפע"ד כאן שאין כאן דמות וצלם לפע"ד דשירי לעשות בהמ"ד ומצוה הוא לדעתי לקדש שם שמים

שו"ת יביע אומר חלק ו - אורח חיים סימן ז (14)

והנה מאי דפשיט"ל למר שבית ע"ז, שעבדו שם ע"ז בקבע, מותר להפכו לכהכ"נ קבוע, לא זכר שר שרכים מהאחרונים ס"ל לאסור בזה ... עכ"פ נקוט מיהא שאין ראייה מהתוס' (מגילה ו) שיש איסור בדבר, ואף לדעת המחמירים הם הם יודו בבית שלא היה שם צלם ודמות של ע"ז דשפיר דמי לעשותו בהכ"נ ובהמד"ר ... ולדעת השואל ומשיב אדרבה מצוה לעשות כן, ויש בזה קידוש שם שמים להוציא מרשות סס"א להעביר לקדושה... כ"ש מנגינה בעלמא שאין בה ממשות, ואף על פי שאמרו בפסחים (כו) דהא דקול מראה וריח אין בהן משום מעילה, מ"מ איסורא מיהא איכא, היינו באותו קול איסור עצמו, אבל כהעברת המנגינה בלבד לדברי קדושה, פנים חדשנות באו לכאן ואין שום איסור בדבר, כשהש"צ עושה זאת מתוך כוונה טהורה, לשבח ולזמר להש"ת הבוחר בשירי זמרה... ולכן אף אם המנגינה באה ממקור לא סהור, אדרבה הוא מוציא מן הסטרא אחרא אל הקדושה, ואין בזה חשש כלל.

שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן יב (15)

ונראה שאין הכרח לכאר בכזאת גם כוונת הרמ"א, ויש לומר דמר אמר תדא ומר אמר תדא, הרמ"א מדבר במנגן שירי - עגבים, וזה אסור בכל גוונא, וכיוצא מסתמיות דברי הר"ף שבכל בו שממש מקור הדברים, והס"ח מדבר על ניגון שמנגניו גם בבית תפילתם, ועל זה הוא שסובר גם הב"ח בתשו' שציון גם במחצית השקל שאסור דוקא במיוחדים לנגן לע"ז כיעו"ש, אבל בניגוני - ערב שהמה שירי - עגבים מודה שאסור בכל גוונא, וכדמצינו באמת להס"ח בעצמו במקו"א בס' תשס"ח ... ולא מזכיר הס"ח בשם כלל שהמדובר מניגונים שבפני ע"ז, והיינו מפני ששם כוונתו לשירי - עגבים, שכאלה בסתמא נגוני נכרים, ולכן אוסר בסתמא בכל גוונא, ומצאתי הוכחה ברורה לדברי הנ"ל בשו"ת רדב"ז ח"ב סי' תת"ט, שהשיב שם ז"ל: ולענין ש"צ שהוא נעים קול ומזמר, בבית המשתאות בשירי עגבים בשירים של דופי מחין בידו ואם אין רוצה לשמוע מעבירין אותו ועליו ועל כיוצא בו אמר הכתוב נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה, כן השיב הרא"ף ז"ל בתשובה עכ"ל, הרי בהדיא שהרדב"ז ז"ל ביאר בפשיטות שכוונת הר"ף ז"ל בתשובה המה על שירי עגבים ושירי דופי, והרי מקור דברי הרמ"א בזה המה מהר"ף שבכלבו וא"כ גם כוונתו היא לבכזאת, ואסור בכל גוונא, וכדברי הנ"ל, (ויותר עדיף איפוא הגירסא ברמ"א שירי עגבים), ואפילו הב"ח והמג"א שחילקו מה שחילקו, הוא מפני שביארו שהכוונה על ניגון שמנגנים גם בבית ע"ז שלהם, והמה לא שירי - עגבים, אבל על כגון שירי - עגבים יש לומר שגם הם יודו שאסור בכל גוונא, דהיינו לא רק לשיר עצם השירים, כי אם גם לרבות שאסור לנגנו ניגונם בתפילות ובקשות לפני הקדוש ברוך הוא, וניתן לומר שהדברים עוד ק"ו שאסור להתפלל לפי הקדוש ברוך הוא בניגונים מתועבים כאלה, כאשר משחיתים המה כל חלקה טובה... (וענין עוד לקטו מה שגביא מס' מעשה רעה שכותב לכאר בתוך דבריו הכוונה של הרמ"א ר"ע על הניגון ולא דוקא שירי - הנכרי, בעצמם, אך מהרדב"ז שם לא מבואר כן, דהא מדי העתיקו שו"ת הר"ף שממש מקור דינו של הרמ"א, כותב מפורש בלשון ומזמר בבתי משתאות בשירי עגבים בשירים של דופי, הרי בהדיא שהמכוון לא רק על ניגוני - העגבים כי אם גם על עצם השיר הזר הזה, וכן כיוצא בזה בשירים של דופי, ולא על הניגון כשמלבישו בשיר קודש, אך אבל שפיר נלמוד איסור אפילו כשמלבישו בשיר - קודש).

שו"ת ערוגת הבושם פרק לא (16)

וכחזומה נדבר ומה נצטרק על קלת חזני דורנו
שמנגנים התפלות הקדושות בניגוני שירי חול מההמון ומתוך הדבור
הסקר ש יפול בדעתם נבול פה ודבר ערוה י הלא על כל אלה צווח הגבאי
באמרו נחנה עלי בקולה על כן שאתיה דייקא דלא קאמר קולה אלא בקולה
כלו דבר הגלוגה לקולה ועל כיוצא בזה אמרו רבותינו שדוד נענש מפני
שקרא לל"ת זמירות היינו נגזלי' שהיו נהגוי' באמות שנימיו י ויורה על פי זה
אמר בביה בגורי כלו זמירות נהינות בבית מגורי היו לי מקיך י ואמרו
כל הקורא פסוק משיר השירים ועושה אותו כמין זמר וכו' כי מאמר ועושה
אותו מודה שעי' עשיה חנוסית מוליוו מקדשתו להכניסו כנגון זר נגד
טבעו ע"ד כש זיח נפשו הוא יעשנה כי הנפש מסבכה ללא חבל המאחר

ברכי יוסף אורח חיים סימן תקס (198)

...בספר מעשה רוקח פ"ח מהלכות תפלה בשאל על המשוררים קדיש וקדושה לחן שירי נכרים, והאר"ך לאסור, ובכלל דבריו הביא דברי מהר"ם די לונזאנו בספר שתי ידות דף ק' שכתב בשם ספר חסידים (סי' תשסח) ... ונעלם ממנו דברי מהר"ם די לונזאנו עצמו שם בספר שתי ידות דף קמ"ב ...

ספר שתי ידות (דף קמב ע"א) למהר"ם די לונזאנו (198)

כסבור של עשר כיוון: ולפי סהסור והשכח לשי' ראוי סוקים בתכלית השלימות לכן אמר הכתוב כככל
עשור וזרו לו כלומר ככל מאמני כח: ולכן תמצא בכחיות סי' ט' ויועקו בקול גדול אל יי' אלהים -
ונד"ה כ' סי' כ' להלל ליי' אלהי ישראל בקול גדול למעלה - וואת היתה לי' פכה גודמת לחבר רוב שירו ע"ה
נגומי הישמעאלים לפי שהם מנביאים קולם כשיריהם יותר מוולתם - ואע"פ שכסבורי עבודת נבדריש
בתבתי פכה אחרת הא נהא גרמא לי': וראיתי קנת חכמים כמתאוכמים דע על המחברים שירו וסכמי'
לשי' על נביאים אשר לא מבני ישראל סמה ואין סדין עמם כי אין בכך כלום - אבל מה שראוי לחפז
הוא קנת שירים טווחחילין כמלות דומות ללשון הלעז באותו שחבר סיר לכוונת מואידומי פיו אלמא איי
קואידומי ואמר מרומי על מה פס רס הומה וכו' וכראת כפיניו טעשה דכר גדול והוא לא ידע כי סיר
הוא מנוול הוא לא ידעה כי האומרו וכו' דברי הנבואה והנבואת ולכו ורעיוניו עליה זכן האומרי' סס כירא

שו"ת יביע אומר חלק ו - אורח חיים סימן ז (218)

(ב) ותבט עיני להגאון מעשה רוקח (בפ"ח מה' תפלה ה' יא, דע"ה ע"א), שמשאל בנ"ד אם מותר ליקח מזמרת הארץ... והגאון חיד"א בברכי יוסף (סי' תקס"ו) כ' ... ונעלם ממנו דברי מהר"ם די לונזאנו עצמו שם בס' שתי ידות (דף קמב ע"א) ... ולפ"ז ברור הדבר שכונת הספר חסידים היא על שירי נכרים ממש שכולם שירי עגבים. ובודאי שהעושים כן ובילדי נכרים ישפיקו עבירה היא בידם. ושי"צ שעושה כן מסלקים אותו אחר התראה... וכן הוא בכל בו בסוף הספר (דף קנה סוף ע"ד) בשם הר"ף, ומ"ש שם שמרן בשירי העורב... פשוט שכונתו לשירי ערבים, אשר שיריהם שירי עגבים. וכן הוא באמת במקור הדברים בשו"ת הר"ף (סי' רפא): ... ולפ"ז גם כונת הרמ"א בהגה (סי' נג סכ"ה) ... ג"כ כוונתו ששירי עגבים. שסתם שירי נכרים הם שירי חשק ואהבה. והמג"א (שם ס"ק לא) השיאו לדבר אחר, שכל שירי הנכרים, כלומר בניגון שמנגנים בו לעבודה זרה. ס' חסידים סי' רל"ח. ע"ל. אכן גם לדבריו דוקא ניגון של ע"ז דחמיר טובא. משא"כ סתם ניגון של גוים שהורכב על דברי קדושה ושירות ותשבחות להשי"ת שפיר דמי, וכמ"ש המהר"ם די לונזאנו הנ"ל ועב"ד עובדא בנפשיה... והנה נדע שכמה מגאוני ישראל קדושים אשר בארץ המה, חיברו שירות ותשבחות להשי"ת לחן מנגינות של שירי עגבים, כלשונו הנפיל על לשון בדמיון רב, (והרב שתי ידות דקמ"ב ע"ב פקפק ע"ז, ואינו מוכרח). וכן שירי הבקשות המאמרים ברוב קהל ועדה בבתי כנסיות בלילות שבת מסדו וחוברו ע"פ לחן מנגינות שירי עגבים, על ידי גאוני ישראל... וכהנה וכהנה גאוים מפורסמים רבים ועצומים בתורה וביראת ה' טהורה, וכולם מקבצו ובאו בספר הבקשות. וקמעט כל השירים של עדות המזרח, הנאמרים בנעימה בהדמניויות של שמחות וסעודות מצוה. כולם חוברו בלחן של שירי עגבים. ע"י פייסנים ומשוררים קדושים וטהורים. ועל ערבים בתוכה תלינו כמרותינו. ואין פוצה פה ומצפצף, גם זכינו לשמוע תפלות מכמה שליחי צבור תלמידי חכמים צדיקים וישרים בעלי קול נעים, שהתפללו בנעימה מזרחית, בהרכבת מנגינות של שירי עגבים. על קדיש וקדושה ושאר קטעי תפלה, כנועם שיח שרפי קדש, באימה וביראה, ולב הקהל נמשך אחריהם בשמחה ובטוב לבב וקול זמרה. אשרי העם שככה לו. וע' בס' חסידים (סי' קנח) ... ואם כדברי המעשה רוקח לא שביק מר ח"י לכל בריה, ופוק חזי מאי עמא דבר.

ספר חסידים (מרגליות) סימן קנה (218)

וכשתתפלל אמור אותו באותו ניגון שנעים ומתוק בעיניו באותו ניגון אמור תפלתך ותתפלל תפלתך בכונתו וימשוך לך אחר מוצא פ"ך. לדבר בקשה ושאלה וניגון שמכין את הלב. לדברי שבת ניגון המשמח את הלב למען ימלא פ"ך אהבה ושמחה למי שרואה לברך ותברכהו בחיבה רחבה וגילה כל אלה הדברים המכינים את הלב

רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח הלכה טו (218)

השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהו. עבודה גדולה היא, וכל תמונת עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שבאמר (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב

שו"ת צ"ץ אליעזר חלק יג סימן יב (22)

אם מותר לנגן קטעי תפלה ובקשות בניגוני עגבים... הנה לדעתי לית דין צריך בושש כי תועבה היא להליבש דברי - קדושה במלבושים צואים כאלה שרית של זנות נודף מהם ומטמאים ומטמטמים את הגוף ואת הנפש וצא נטמא יאמר עליהם שלא להכניסם במקומות קודש של מקדשו - המעט של האומה... ואומר אני... לנגן בקודש פנימה בניגון - עגבים פיגול הוא ולא ירצה להתקבל לפניו ית' בבחינה של חולין שמשחטו בעזרה. ולכן אחד העושה ואחד המסייע לכך הוא בגדר של יתו' לשבי' עוון ותפארתו ביד צר. ואך מעשה שטן הוא לפתות יראים ושלמים לשורר. או להסכים שישוררו שירי - תפלה ובקשות - קודש בניגוני - עגבים שהמה כאש - בנעורת לגרום להפסדת טהרת - הכוונה בידעים ובלא יודעים, ולתת מקום לשפחה שתירש את גבירתה. להחליף היכל ניגון דקדושה בהיכל ניגון דסטרא דשמאלא רח"ל. ולהוליך את התפלות והבקשות אל מחוץ למחנה קדושים פסולים ר"ל...

שו"ת כרך של רומי סימן א' (23A)

היה הדין ביה והאמת' אחי-**נמיעד אני עלי שמים וארץ** שכהיותי כעביר גדולה של חכמים ושל קופרים סמו' דנא וע"ך רחוקי וגדולי החכמים המפורסמים - שחיו משוררים גדולים על משקל המוסיקא וכראשם הר' **המשולם אברהם ז"ל** וז"ל ה' - ולמשקל המוסיקא של ימים נוראים זריכה כהענה גדולה נקראת אללס קיוון. קיו הולכים כנסיית הנוצרים מאחרי הפרגוד כמו קנס לשתלמד נהם הוקו קהול המוכנע המסכר הלב - והיו מסדרים נהיגים הקולות קדישים וקיוסות דכר פלא - ומעטת

יחסי מפני רצון הרב הקסיד מהו ר בניגון מוקדמת' נאנין א"ל נטפלקו לוקד פיוטוס חרסוס על משקל שירי עלביו וכמעט לטון נופל על הלשון ולכאורה היתה תחומ ורמה חיונית יחידתו יחידתו... קוד כלס' קומענה יסא' ארס ק"ו שירי ושמאל שריכס עגבים עכ"ז הקולות שלהם הופרו לנגינם כל' הקודש וכתולות וכמלת קדושות וען סהענינים קס נהוסיס קו קדוסיס ולא חוכפת לן סמא כ'אומה שצפס שמנגן חתמו קול כמלות עכריות סמא חופור/הערגיווק סמס עגביס כמחיות ועגבים וכן סמנסת ככל' ח"ו וערכיח ככל' סב"כ ולא מחו כסס סכמס סירי חרוס סרוכס מלחמס ודכר נכורות עכ"כ' סמוקר לנגן כ'חוס סנוניס כ'חוסו לטון כמססמלמ - וככ' סכ כלסון הקודש כעכודת וכתפלה

סנגון סל העמס חסור - ומצ' כענ רין לחוק ולומר מוכיך כשאר לנו הוסדחלס סנוניס וסחולות ערכות סל שירי דוד נעו' ח' סנסמעיס בערי קרשט וסל' מקר' מל' זיכר סכמכ חוד נסו' ח' סיר ח' על סרמס נכר - וממיל' נסכס כ'אסל סו' סממ' (ו'חומריס סל' וכל מקום סננו כולמדו ישראל נטוני חוקס סרליות וכל' וכל' ערכיח קול נטוני ספסל' וסקדיסיס וסקדוסיס כולס על גנת ערבי וכוטורקי' קולות סורקוס וכלכוס קולות סרומי' ומי ויכל לסכקיס ח' המוסס ס'ס נ'אמר דכל ישראל סנו כ'רופס חל' ודחי רלס קפדינו כ' ח' על הלסון סיהי' כלסון הקודש חכל על סנגון מס נוכל נכסיס מ'אחר כ' ח' כש'ר לנו זכר נענענו הקדוסיס וע' זיכס דקדק הנליון ז' לומר ס'חינו כלסון

סל' חסר לחון סכנסת חל' לטון ס'חינו לטון סקדס - חכל על נוק סניגון כמולות סקדיסית לא חוכפת ולא מירי וססכרה מכרחה כן כלי ספס ד'סס ח'אמר דנס

שו"ת יביע אומר חלק ו - אורח חיים סימן ז (23B)

(ג) וכן בקדש חזיתיה להרה"ג ר' ישראל משה חזן ז"ל בשו"ת כרך של רומי (ס' א, דף ד' ע"ד... ומבואר מזה שאין להקפיד על הניגון אלא על המלות והקדושות. והסברא מכרעת כן. שאל"כ מהיכן משאר לנו ניגונים וקולות ערבים והלא נשכחו מאתנו שירי דוד ושירי הללים על הדוכן. כמ"ש איך משיר את שיר ה' על אדמת נכר, ובכל מקום שגלו ישראל למדו בניגוני אותם ארצות ששכנו שם... ולמדנו שאין לחוש ג"כ לטעמו של המעשה רוח שדבר זה מעררב הכוונה בתפלה, שהש"צ וסיעת מרחמוהי יחיבי דעתייהו ומכווני... ומי שאינו מכוין בעת שמונגנים, אינו מכוין גם בלא זה.

שו"ת צ"ץ אליעזר חלק יג סימן יב (23C)

...בגופן של דברים שבס' כרך של רומי (ס' א'). וממש נשתוממתי על המראה ולכי לא האמינו למה שעיני קוראות. אמנם המשתמע מדברי הספר שם הוא זה שדעתו להתיר לשיר פיוסים ותפלות בשירי - עגבים, אבל עיקר דינו של הספר שם הוא ע"ד לשורר בבתי הכנסת בניגוני - נוצרים ששרים בכנסיותיהם בפולחנם... ונדדעזעתי לשמוע דברים כאלה יוצאים מפי בעל התשובה שם. איך אפשר להסיף אמרים ולומר שהנגונים שמנגנים הנוצרים בפולחנם בבתי כנסיותיהם המה באמת נגונים מוכנעים ומביאים אהבת האל ויחודו? בזמן שהרמב"ם וכל גדולי קבעו לנו שאמונתם ופולחנם היא אמונה ופולחן של עבודה זרה, ושהם גרושים בזה. ונתר מהישמעאלים, ובתור כדי דיבור הא בעל התשובה בעצמו מזכיר אמונת שילוש שלהם. ואיך מתהפך כחותם? ועוד לכתוב שגם חובה עלינו ללמוד מהם ניגונים. כדי לפאר עי"כ בית אלקינו? לא יאומן כי יסופר... השכח דברי רשב"י מובא ברש"י פ' וישלח (ל"ו - ד') האומר: הלכה היא בידוע שעשו שומא ליעקב. והלא אבו מקיר תזקק על כך. על שרשרת ארוכה של מאות בשנים מעינוייהם השטניות לאלפי רבבות מבי ישראל שאשמתם היחידה היתה דביקות באמונתם ובתורתם... וכל זה משום אהבת המוסיקה - הנוצרית שמחבבה בדבריו עד לאחת? רחמנא ליצלן מהאי דעתא... או לעינים שכך קוראות דברים צורמים כאלה יוצאים מפי רב שכזה? ממש כל כולי רותח מזה. ואינו מוצא מנוח לנפשו. האם ניתן ללמד עליו זכות ולומר שכתב את דבריו רק מפני שלום ובגלל היותו מקורב להאפיפיו ולגדולי רומי ובישופיהם? ולשם מה היה הכרח להדפיס זאת? ... באופן שאין לסמוך כלל וכלל על ע"ה ס' כרך של רומי בכל האמור שם בזה... וכמה מכוונ הדבר מה שמספר לנו... על כמה משוררים גדולים אשר לפני ימים נוראים היו הולכים בכנסיית הנוצרים מאחרי הפרגוד בימי חגם כדי להתלמד מהם אותו הקול המוכנע והמשבר הלב? והיו מסדרים מאותם הקולות קדשים וקדושות. ובעל התשובה מאמץ לו זה בתור מעשה - רב וסיוע גדול לדעתו. ואני משיב ואומר: בושח תכסנו משמוע מעשים תעוועים כאלה, וישתקע מעשה - רע כזה אשר כל נפש יהודי מאמין סולדת מזה. באופן שאין ללמוד ממנה כלל וכלל, כי אם לגנותה בכל מיני גינויים... ומחבר הספר כרך של רומי התיר את האיסור ויש לסתור כל דבריו...

244

כף החיים (סי' יג אות ו) להגר"ח פלאג'

מי יתן ויהי סינכרו הפייטנים והמטוררים
סלא ינגנו הקדיש והקדושה במלנוסי הנכרים
במחלק"אס דסיודע ממנו ינא לו הרבאים רעי' והוא
חופא ומחטיח ופיגול הוא לא ירלס ולא ינא דבר
צמח אל היכל פ' וקעדר טוב ממליאוחו וע"ז נאמר

245

שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן יב

...ועפ"י דברי הגר"ח פ"ל הג"ח נמעררתי להמליץ על ת"ח יראים ושלמים ששמשו שליחי ציבור ונגנו בניגוני עגבים - אם אמנם היו כאלה. והיינו שבא להם זאת מחוסר ידיעה, שלא ידעו שמקורם טמא משירי - עגבים ומכינו שלא ידעו מהם, לא הזיקו להם, אבל היודע מהם ברור שאסור לנגנם ולא לשומעם, כי יביאו לו הרהורים רעים, ופיגול הוא לא ירצה, ולכן ההעדר טוב ממציאותו

246

שו"ת יביע אומר חלק ו - אורח חיים סימן ז

ולא אכחד כי הגר"ח פלאג' בס' כף החיים (סי' יג אות ו) כ' מי יתן שיזכרו המשוררים שלא ינגנו הקדיש והקדושה בניגוני הגונים במאקאם, שהיודע מהם יבאו לו הרהורים רעים, ופיגול הוא לא ירצה, והעדר טוב ממציאותו. וע' מעשה רוקח וברכי יוסף וזכ"ל"א, ע"כ. אולם נראה שאין לחוש לזה, וכמ"ש מהר"ם די לומאנו וברכי יוסף וזכ"ל"א, ודבריהם עיקר נגד דברי המעשה רוקח, שהמנהג של גדולי ישראל מסייעם להלכה ולמעשה, וכן הסכים הרב כרץ של רומי הנ"ל... והנה להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם, ומנהגם תורה הוא.

25

שו"ת יחוה דעת חלק ב סימן ה

...ועל זה סמכן גדולי הדורות של עדות המזרח לחבר שירים ופזמונים בלחן של שירי ערבים לשורר ולזמר להשם יתברר במסיבות של חתן ובר מצוה ובמילה, ובשבתות ימים טובים, בשירים המיוסדים על פי לחן של שירים ערביים, ויש להמליץ על זה: על ערבים בתוכה תל"ט כנורותי... ואמנם מדברי הגאון רבי חיים פלאג' בספר כף החיים (סימן יג אות ו) מתבאר שאין דעות נוחה משליחי ציבור המנגנים קדיש וקדושה על פי המקאם בלחן של שירי נכרים, אולם נראה שהעיקר להלכה כדברי הזכור לאברהם והכרץ של רומי שהתירו בזה, מאחר שכן עשו מעשה רב גדולי ישראל, וכן הסכים הגאון רבי אליהו חזן, אב"ד אלכסנדריא של מצרים, בשו"ת תעלומות לב חלק ג' בליקוטים (דף צו ע"ב), וכל הלכה שהיא רופפת בידי צא וראה מה הצבור נוהגים ונהוג כן, וכמו שאמרו בירושלמי (מעשר שני פרק ה' הלכה ב')... ומכל מקום נראה שיש להש"ץ להעדיף הרכבת המנגינות בקטעי התפלה בלחן של שירי קודש הידועים לקהל המתפללים, ואף על פי שגם שירים אלה נוסדו על לחן של שירי עגבים, כיון שכרבות הימים משכחו המלים של שירי עגבים, ומשארן במקומם שירי קודש, וכבר יצאו מרשות הסטרא אחרא ועברו לסטרא דקדושה, הכי עדיף טפי, וכן נוהגים רבים וכן שלמים, ובזה נקיים אנו ממה שערער בתוקף רב על זה, הגר"ח ר' שמואל ארקוואלטי בספר ערוגת הבושם, והוזכר בספר מעשה רוקח הנ"ל, שהרי בעת שהחזן אומר דברי קדושה בניגון של שירי עגבים, יבאו ההמון להרהר בשירי עגבים שיש בהם ניבול פה וכל תועבה... אולם שליח צבור שעושה כדברים פסיר ועסיר מן ערוה הרב הנ"ל, והלא כאמת יש לנו שירי קדש רבים ונחמדים וערבים לאוזן, שאפשר להרכיב על הלחן שלהם המנגינות של קטעי התפלה, ומהיות טוב אל תקרי רע (ברכות ל ע"א), ובזה אף הגאון מהר"ח פלאג' יודה שיש להתיר בלא שום פקפוק.

26

שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן יב

בסיכומו של דבר, זאת התורה היוצאת מביורט ומבירור המיוחד של הבעל מעשה רוקח בזה, כי הכנסת והלבשת שירי תפלה ובקשות בכת' הכנסיות, בניגוני - עגבים הרי זה כמכניסים אל הקודש אש - זרה אשר לא צוה ה', אשר השורף ומלכה את כל בשריפת - משמה, כי המוחש לא יכחש (כלשונו של המעש"ר) שזה מביא לביטול הכוונה ולגריי"ר, ואשר גורם ממילא ככפיו לסתימת חלונות בשמים ממעל שלא יכנס לפניו ית' תפלות ובקשות פגומות כאלה העטופות בקליפות הסט"א, ותוכם בקליפתם נזרקות למצולות תהומות החושך אל מקום אשר לא יפקדו ולא יזכרו, ולא עוד אלא שהמנגנים והמאזינים עוד יתבעו לדון שמים על השתמשם כשרביטו של מלך מלכו - של עולם לישא את שמו לשוא להשמיע ע"כ ניגוני תועבה כאלה, ולכן שנמר נפשו ירחק מזה, ולהשומעים לבער נגע צרות זה תבוא עליהם ברכת טוב.